

KOVOVÉ PRVKY KNIŽNÝCH VÄZIEB PROVENIENCIE SPIŠSKÝCH KARTUZIÁNOV

MGR. MARTIN BALOGA

 martin.baloga@snk.sk

 Odbor správy a spracovania
HKD a HKF
Slovenská národná knižnica,
Martin

 www.snk.sk

The research on metal elements of books completes the research on bookbinding. We approach book fittings by analysis of the original bookbindings on the prints and codices owned by the Carthusians in Červený kláštor in Lechnica and in Kláštorisko in Slovenský raj. The research is completed with the metal book elements found in Kláštorisko archaeological locality. Book metal parts are presented from the simplest studs to the most interesting book clasp with the scene of Madonna and Child. Metal book elements can reveal a lot about the history of bookbinding, bookselling and goldsmithing in Slovakia.

Keywords: book fittings; bookbinding; the Carthusians; Červený Kláštor; Kláštorisko

Knihy, rukopisné alebo tlačené, vývojom menili svoju podobu, čo sa odzrkadlilo aj v zmenách knižnej väzby. Staré tlače, najmä z obdobia gotiky a renesancie, obsahujú rôzne kníhviazačské prvky, ktoré sa v neskoršom období, prakticky od 18. storočia, prestali využívať. Dnes si ani nevieme predstaviť, aby súčasťou novej modernej knihy boli masívne nárožnice, puklice alebo spony. Tieto kovové prvky vymizli. V novoveku dokonca dochádzalo k ich systematickému strhávaniu z kníh a likvidácii pri preväzovaní.¹ Na priblíženie tematiky predovšetkým gotických kovových prvkov kníh budeme vychádzať z tlačí a kódexov s provenienciou spišských kartuziánov. Na území terajšieho Slovenska mali kartuziáni svoje kláštory na Kláštorsku v Slovenskom raji, ktorý sa označoval ako Skala útočiska (Lapis refugii) a druhý nazývaný ako Červený kláštor (Lechnica) na severe Slovenska na hraniciach s Poľskom.

Prameňom budú okrem zachovaných tlačí aj výsledky dlhoročnej práce archeológov na čele s doc. Slivkom na Kláštorsku, ktorí v ruinách bývalého kláštora našli aj rôzne druhy nárožníc, puklíc alebo iných artefaktov knižnej činnosti. Z toho dôvodu interdisciplinarita vo výskume bude môcť poukázať na zaujímavé objavy a fakty, ktoré by sme výskumom samotných tlačí nikdy nedokázali zistiť.

KNIŽNÉ KOVANIA

Knižné kovania boli pri väzbe umiestňované do stredu a na okraj dosiek väzby. Primárne plnili ochrannú funkciu, čiže chránili pokryv väzby pred poškodením. Súviselo to aj s umiestnením kníh v stredoveku väčšinou na plocho. Vyrábali sa z odlievaného kovu alebo kovových plechov. Postupne získali aj ozdobnú funkciu, čo umožňuje lepšie datovanie knižnej väzby podľa použitej výzdoby. Potrebné je ale prihliadať na možnosť používania starších druhov kovaní v neskoršom období alebo používania pôvodných spôn alebo nárožníc pri preväzovaní knihy. Výrobou knižných kovaní sa zaoberali špecializovaní remeselníci, zlatníci alebo kovoremeselníci. Z tohto dôvodu si kníhviazači hotové výrobky väčšinou kupovali a použili pri realizácii väzby.² Archeologický výskum v lokalite Kláštorsko ale odhalil aj iné možnosti získavania knižných kovaní, ako to ukážu výsledky výskumu prezentovaného nižšie v texte.

Pri opise kovových prvkov budeme v našom prostredí vychádzať zo skromných výstupov najmä

archeológov, ktorí určili aspoň základnú terminológiu.³ Pri pohľade na najnovšiu literatúru, napríklad v Čechách, vidíme niekoľko systematických pokusov o spracovanie vývoja knižných kovaní.⁴ Väčšina vychádza z rozsiahleho výskumu českých renesančných väzieb od Bohumila Nusku, ktorého výskum pochádza zo 60. rokov 20. storočia.⁵ Okrem archeológov sa tejto téme venujú aj reštaurátori, čo dokumentujú aj diplomové práce obhájené na Pardubickej univerzite na fakulte reštaurovania.⁶

Kovové časti knihy okrem ochrany pred poškodením dopĺňali knižný korpus aj z umeleckého hľadiska. Vo väčšine sledovaných nálezov kovových častí kníh kartuziánskej proveniencie môžeme pozorovať snahu remeselníkov umelecky ich dotvoriť a zveladiť.

PUKLICE

Pri kódexoch proveniencie spišských kartuziánov nachádzame jeden z najstarších prvkov knižného kovania, a to puklice. Jednoduché puklice najmä gombíkového tvaru boli rozšírené v 14. a 15. storočí. Ich rozmiestnenie podliehalo potrebe čo najviac chrániť pokryv väzby, preto bola jedna umiestnená do stredu a ostatné štyri do rohov. Mohli byť kované alebo neskôr liate z bronzu, mosadze alebo zo železa. Tento prvok sa používal ako súčasť aj ďalších kovových častí kníh, napríklad nárožníc, na konci stredoveku alebo v období renesancie.⁷

Na kartuziánskych kódexoch nachádzame puklice v dvoch vyhotoveniach. Najčastejšie nájdeme puklicu označovanú buď ako gombíkovú,⁸ alebo v českom prostredí pri podrobnejšom delení puklíc sa uvádza ako kbelíková, respektíve vedierková.⁹ Ich základňa je kruhového tvaru a stretávame sa s nimi pri kódexoch uložených v Eötvös Loránd University – ELTE Egyetem Könyvtár és Levéltár (ďalej ELTE),¹⁰ ktoré pochádzajú z prvej polovice 15. storočia. V jednom prípade¹¹ na kódexe z roku 1418 je použitá puklica bez základne s atypickým tvarom, ktorý sa v literatúre označuje ako puklica v tvare plastickej rozety. Je umiestnená v strede a do rohov dosky väzby.

Jednoduché puklice plnia predovšetkým ochrannú funkciu, pričom umelecká hodnota ešte nedosahuje úroveň neskôr používaných kovových častí väzby. Jedinou výnimkou môže byť puklica v tvare plastickej rozety, motívu typického v stredoveku. No aj v tomto prípade účelnosť vysoko prevyšuje estetickú stránku kovania.

STREDOVÉ KOVANIA

Stredové kovania boli umiestňované v strede dosky a funkčnosťou dopĺňali nárožnice. Väčšinou sa vyhotovovali aj rovnakou technikou a z rovnakého materiálu. Základňa stredového kovania mohla byť kruhová, štvorcová, kosoštvorcová alebo trojuholníková. Bola dopĺňovaná spravidla v strede o puklicu, ktorá sa používala podobne ako pri nárožniciach. Kovanie bolo upevňované na dosku hlavičkovými klincami v rohoch alebo po obvode základne.¹² Od konca 14. a na začiatku 15. storočia môžeme pozorovať začiatky ich estetickú funkciu. Pri zdobení povrchu základne sa využívalo perforovanie a cizelovanie z bronzu vyhotovených kovanií, ktoré boli typické svojou masívnosťou, najmä v prípade veľkých formátov pri tlačoch liturgického charakteru.¹³

Pri tlačných dielach s provenienciou spišských kartuziánov sme doteraz identifikovali dva exempláre a archeologickým výskumom sa odhalili ďalšie tri stredové kovania štvorcového tvaru, ktoré sa v detailoch spracovania od seba líšia. Všetky identifikované stredové kovania boli zdobené často sa opakujúcou metódou výzdoby, a to razbou.¹⁴ Ide o výrazné tzv. výbehy základní, napríklad v tvare štylizovaného florálneho motívu. Takto umelecky dotvorené ich pozorujeme aj na tlači uloženej v Spišskej Kapitule¹⁵ a na troch nálezoch z lokality Kláštorisko. Okrem tepania florálnych a ornamentálnych motívov je pripojená aj metóda perforácie, teda vytvorenia výrezu na základnej ploche kovania. Stredová puklica so štylizovanou rozetou nájdená počas archeologického výskumu, ktorá nie je dotvorená razbou, sa odlišuje aj chýbajúcou výzdobou okraja stredového kovania.¹⁶ Sledované puklice stredových kovanií sú väčšinou poškodené. Okraj kovanií je rovný doplnený zúbkovaním. Zachovaná polovica stredového kovania nájdená v roku 1987 bola zdobená štylizovaným kvetom a orámovaním s krokvicovou výzdobou.¹⁷

NÁROŽNÉ KOVANIA – NÁROŽNICE

Jednou z najzraniteľnejších častí kníh je hrana alebo roh korpusu. Kníhviazači sa ho preto snažili chrániť nárožnými kovaniami. Doteraz sa podarilo identifikovať sedem nárožnic, ktoré spájame z dôvodu náleзовých okolností s kartuziánmi na Spiši. Dominancia tvaru nárožnic v tvare deltoиду datuje ich pôvod do 15. storočia a prvej polovice 16. storočia. Od polovice

16. storočia dochádza k úprave ich tvaru do štvorcovej podoby.¹⁸

Nárožnice v tvare deltoиду je možné rozdeliť podľa spôsobu výzdoby okraja základne. Ornamentálny okraj doplnený o perforáciu (dierkovanie) má kovanie z tlače s provenienciou spišských kartuziánov. Uložený je v Spišskej Kapitule a doplnený je gombíkovou, respektíve podľa presnejšej terminológie vedierkovou puklicou. Tieto nárožnice majú okraj základne v tvare vlnovky.¹⁹ Tri exempláre nárožnic majú svoj ornamentálny okraj prispôsobený použitému ornamentu na ploche v tvare akantového alebo palmového listu.²⁰ Využívanie zdobených okrajov ornamentom môžeme datovať do 15. storočia, no objavuje sa aj v 16. storočí.²¹ Zmieňovaná tlač zo Spišskej Kapituly má korpus doplnený aj o deltoidnú nárožnicu s rovným okrajom.²² Využívaná bola prevažne v 1. polovici 16. storočia.²³

Úsilie kovotepcov vyzdobiť nárožnicu ornamentálnou alebo florálnou výzdobou sa sústredilo na základnú plochu. Boli dotvárané plošným alebo plastickým ornamentom. Pri výzdobe základní nárožnic spojených s kartuziánmi na Spiši dominuje florálna výzdoba doplnená o výbehy základní najčastejšie s plastickým znázornením akantového listu.²⁴ Ornament typu akant je odvodený od rastliny *Acanthus mollis* a *Acanthus spinosus*, ktoré rastú v južnej Európe, ich listy dosahujú šírku okolo 25 cm a výšku pol metra. Motív tohto listu sa vo veľkej miere využíval v antike, napríklad pri výzdobe hlavic korintských stĺpov alebo pri dotváraní ríms, pomníkov alebo textílií.²⁵ Základne nárožnic podobne ako stredových puklíc boli zdobené aj vegetatívnym motívom palmety.²⁶ Jeho podoba vychádza z listu palmovníka.²⁷ Palma, najmä jej ratolesti sa spájajú so symbolom víťazstva alebo označovali aj hroby mučeníkov.²⁸

Okrem florálnej výzdoby je základňa dotváraná aj ornamentálnou výzdobou napríklad linkami, ktoré vytvárajú šachovnicový tvar.²⁹ Z pohľadu použitých puklíc na nárožniciach sa často vyskytuje panvicová puklica³⁰, prípadne vedierková puklica³¹ alebo archeológmi objavená nárožnica s jednoduchou gombíkovou puklicou.³²

SPONY

Pri výskume kovových prvkov kníh sa najčastejšie stretávame so sponami. Boli dôležitou súčasťou ochrany listov korpusu knihy, na ktorých boli vy-

tlačené texty. Ich primárnou funkciou je zovretie knižného bloku, čím zamedzovali jeho otváranie a vniknutiu vlhkosti, prachu, hmyzu a iných škodlivín. Veľké opodstatnenie mali pri pergamenových kódexoch, ktorých pergamenové listy sa z dôvodu zmien vlhkosti deformovali a točili.³³

Stretávame sa s nimi už v 14. storočí, no najväčší rozmach nastal v 15. a 16. storočí. V menšej miere boli využívané až do polovice 17. storočia. Vo väčšine prípadov na knihe pozorujeme dve spony umiestnené na prednej oriezke.³⁴ Pri menších formátoch sa používala jedna spona uprostred dosky, avšak pri veľkých, napríklad pri obalovej väzbe, sa na väzbu umiestnili štyri spony. Boli vyrobené z bronzu, mosadze alebo železa.³⁵

Sponu dotvárajú ďalšie prvky, aby mohla plniť svoju funkciu. Jej kovová časť označovaná aj ako telo spony je prepojená s koženým remienkom, ktorý je pevne spojený so zadnou doskou. Upevnenie remienka na zadnej doske umožňuje ďalší kovový prvok, a to fixačný štítok. Pri háčikových sponách, ktoré sú pri gotických väzbách najčastejšie, háčik tela spony zapadá do záchytnej časti tvorenej pozdĺžne prerezaným otvorom štítka spony.

Väzby tlačí kartuziánskej proveniencie a kovové artefakty nájdené archeológmi potvrdzujú dominanciu háčkových spôn v období neskorého stredoveku a raného novoveku. Tvar štítkov spôn, ktorých sa nám zachovalo najviac, sa vyvíjal od jednoduchých obdĺžnikových po členité, s rozvetveným okrajom alebo tzv. kónickým tvarom. Plochy štítkov spôn boli miestom umeleckého dotvárania kovotepcov, kde pozorujeme zdobenie prostými rytými alebo puncovanými ryskami, šrafovaním, krúžkami alebo razenými motívami. Preferované sú zoomorfne, vegetatívne alebo aj nápisové motívy často s textom (IHS, MARIA, AVE).³⁶

Z florálnych motívov má dominantné postavenie vegetatívny motív točeného listu.³⁷ Na základe komparácie sme zistili, že ide pravdepodobne o import kovania, keďže ho nachádzame aj na tlačoch uložených v Univerzitetnej knižnici v Bratislave (ďalej UK v BA)³⁸ alebo vo Vedeckej knižnici v Olomouci.³⁹ Symbolika listu bola plne rozvinutá v románskom a následne v gotickom umení. Rôzne variácie listu sa objavujú aj v knižných ilumináciách. Z pohľadu kresťanskej symboliky je spojený s činným životom nesúcim plody, no zároveň sa spája s kontemplatívnym životom.⁴⁰

Kvetinový motív zastupuje napríklad štylizovaný kvet ruže,⁴¹ a je možné ho opäť identifikovať ako import z dôvodu opakovaného použitia aj na iných väzbách uložených v UK v BA⁴² alebo v Olomouci⁴³.

Ruža bola symbolom jari, krásy, ale aj pomínutelnosti. Boli jej prisudzované aj liečebné účinky. V kresťanskom umení sa objavuje napríklad pri Kristovej korune, kde trné ruže predstavujú bolesť a utrpenie. V stredovekom umení je rozšírené spojenie ruže a Panny Márie.⁴⁴

Najrozšírenejším zdobením základne spony je nápisový motív, ktorý obsahuje rôzne variácie a skratky mena Mária.⁴⁵ V dvoch prípadoch ide o skratku *ihs*.⁴⁶ Meno Mária sa odvodzuje od egyptského Marje, čo znamená milovaná alebo od hebrejského Mirjam. Do konca 18. storočia sa hebrejský tvar mena prekladal ako *stella maris* (hviezda morská), čo sa odzrkadilo aj v literárnej sakrálnej tvorbe, napríklad v hymne *Ave maris stella* alebo v loretánskych litániach.⁴⁷ Skratka písmen „ihs“ sa interpretuje ako skratka mena Iesus alebo neskôr z latinského: *In hoc signo* – v tomto znamení zvíťazíš. Ďalším možným vysvetlením je využitie začiatkových písmen: *Jesus hominum Salvator* – Ježiš spasiteľ ľudstva. Skratka sa v novoveku spája najmä s jezuitmi a ich zakladateľom sv. Ignáčom z Loyoly.⁴⁸

Obr. 1 Madona s dieťaťom (pr. č. 11/89). Foto: Martin Baloga⁴⁹

Nápis štítka býva doplnený o ornamentálny motív, vytvárajúci mriežku alebo jednoduchý florálny motív. Kartuziánsky žaltár uložený v SNK má zachovaný štítok spony zdobený nápisovým motívom „maria“ doplnený o mriežku v časti smerujúcej do stredu dosky a listy (dubové?) v časti smerujúcej k hrane dosky.

S mariánskou tematikou, takou blízkou pre kartuziánov, súvisí pozoruhodná spona s motívom Madony s dieťaťom doplnený rozetou (Obr. 1).⁵⁰ Spona nájdená v roku 1989 pri menze chrámu kostola sa svojou typológiou a prepracovaním vymyká z doteraz opisovaných kovových prvkov. Rozmerovo ide o pomerne veľkú sponu, ktorá pravdepodobne dopĺňala väzbu väčšej knihy, podľa lokality nájdenia zrejme liturgického charakteru. Zobrazenie Panny Márie ako matky s dieťaťom patrí medzi najrozšírenejšie. Pomenovanie Madona pochádza z talianskeho *mia donna* – moja pani. Madona je na nájdenom štítku spony zobrazená ako sediaci s dieťaťom Ježišom v ľavej ruke. Okolo hláv oboch postáv je gloriola, pričom je viditeľný aj plášť, v ktorom je Mária odetá. V stredoveku bolo vytvorených niekoľko typov zobrazení Panny Márie. Stvárnenie na spone jasne nepoukazuje na bežne známe zobrazenia používané v stredoveku. Analógiu stvárnenia postavy Márie ako sediacej, no bez trónu, môžeme nájsť pri zobrazení *madonne dell'umiltà* (pokorná madona), ktoré bolo rozšírené v Taliansku.⁵¹

Z umenovedného hľadiska menej významné, ale z pohľadu dotvárania obrazu o kníhviazačskej produkcii sú dôležité štítky spôn s jednoduchým a nevýrazným zdobením. Nájdenej ich bolo desať a väčšinou sú obdĺžnikového tvaru. Sú nenáročné, zdobené vykrojením v smere do stredu dosky v tvare oslieho chrbta (označuje sa aj v tvare písmena „T“)⁵², zubcovo⁵³ alebo v tvare vlnovky⁵⁴. Plocha je zdobená väčšinou veľmi jednoduchými linkami. Dva štítky – jeden uložený v SNK a druhý v ELTE, majú pomerne jednoduchú výzdobu plochy razením jednovencovej šesťlistovej rozety.⁵⁵ Pomerne primitívne vyrytú linku pozorujeme pri zdobení štítka spony. Tá sa používala pri zdobení napríklad v tvare kosoštvorca s krížom vo vnútri alebo v obdĺžnikovom tvare (Obr. 2).⁵⁶ Toto nenáročné prevedenie výzdoby nám absentuje pri iných podobne spracovaných sponách aj v ďalších lokalitách. Z tohto dôvodu môžeme predpokladať realizáciu kovového prvku v domácich reáliách. Možnosť zdobenia samotnými kartuziánmi nám potvrdzuje aj nález archeológov na Kláštorsku z roku 1991.⁵⁷ Odhalené bolo malé bronzové razidlo (Obr. 3), ktoré razením vytvára

Obr. 2 Štítok spony (pr. č. 11/87). Foto: Martin Baloga

Obr. 3 Bronzové razidlo (pr. č. 4/91). Foto: Magdaléna Habánová

podobne veľkú jednovencovú rozetu, ale s piatimi listami. Mohlo byť použité práve pri výzdobe kovových prvkov knihy alebo pri dotváraní knižného pokryvu. Predmetné nenáročné zdobené štítky naznačujú a čiastočne potvrdzujú kníhviazačskú produkciu kartuziánov na Kláštorsku. *Libri catenati* sa nazývali knihy upevnené reťazou k čitateľskému pultu, čím sa chránili pred odcudzením alebo v prípade kláštora nedovoleným odnášaním z priestoru knižnice.⁵⁸ Takáto spona s málo čitateľným nevýrazným nápisom *maria* a reťazou s tromi dielcami bola objavená na Kláštorsku.⁵⁹ Dôležitosť tohto objavu podčiarkuje aj nezachovanie takto chránenej tlače proveniencie spišských kartuziánov v slovenských alebo zahraničných knižniciach.

Prepojenie archeológie s výskumom knižnej kultúry, ako sme to čiastočne dokumentovali v tomto príspevku, poukazuje na široké spektrum výhod. V prvom rade je možné pracovať s väčším množstvom hmotných prameňov. Informácie, ako nálezové okolnosti, umožňujú identifikovať pravdepodobné miesto vyhotovenia knižných väzieb v rámci kláštora, najmä ak ide o náradie alebo miesta uloženia kníh. Ak by sa podarilo zhromaždiť viac informácií o nálezových okolnostiach, bolo by možné vyhotoviť mapu kláštora s nájdenými kovovými prvkami. Z tohto dôvodu je potrebné pokračovať v podrobnom výskume archeologických objavov v predmetnej lokalite. V neposlednom rade nález bronzového razidla je unikátny z dôvodu prepojenia tvorcu, nástroja a výrobku, ktorý môžeme následne pozorovať ako súčasť knižnej väzby na doteraz zachovaných dielach.

Zachované kovové prvky sledovaných tlačí a kódexov z umenovedného hľadiska nepredstavujú vrchol zlatníckej alebo kovotepeckej tvorby. Absentujú

okrem spony s tvarom madony figurálne, respektíve zoomorfne motívy. Z tohto dôvodu môžeme pri doteraz zachovaných kovových častiach sledovať dominanciu účelovej funkcie s výrazným sakrálnym inšpirovaným zdobením.

Spracovať kníhviazačskú produkciu je možné z viacerých hľadísk. Príspevok sa zameria na kovové prvky väzieb, pričom doplní ďalšie oblasti výskumu knižných väzieb, akými sú výskum slepotlačovej výzdoby alebo rukopisných fragmentov použitých pri väzbách. Sledovanie všetkých týchto oblastí rozširuje poznanie o knižných väzbách zachovaných tlačí v našich inštitúciách a hlavne umožňuje odhaliť a zdokumentovať lokality na slovenskom území, kde prebiehala kníhviazačská produkcia. Ako sekundárny výsledok pri tomto výskume získavame nové a inými prameňmi ťažko zachované informácie o histórii zlatníctva, papiernictva⁶⁰ alebo kníhkupeckej činnosti na našom území.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- ¹ Bližšie pozri Encyklopedie knihy: *Kování a spony*. [online]. [20. 04. 2022]. Dostupné na internete: https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Kov%C3%A1n%C3%AD_a_spony.
- ² Bližšie pozri Encyklopedie knihy: *Kování*. [online]. [20. 04. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Kov%C3%A1n%C3%AD&oldid=18012>.
- ³ ENGLIŠOVÁ JANOTOVÁ, 1980, s. 107 – 121; FŮRYOVÁ, 2004, s. 191 – 200; SLIVKA, 1990, s. 95 – 112; SLOVODOVÁ, 2010.
- ⁴ SOJKOVÁ, 2011; BÁRTOVÁ, 2021; NUSKA, 1965, s. 19 – 145; ĎUROVIČ, 2002, s. 375 – 377.
- ⁵ NUSKA, c. d., s. 55.
- ⁶ LUŠKOVÁ, 2002; GLUŠTIKOVÁ, 2017.
- ⁷ ENGLIŠOVÁ JANOTOVÁ, 1980, s. 110.
- ⁸ ENGLIŠOVÁ JANOTOVÁ, c. d., s. 116.
- ⁹ SOJKOVÁ, c. d., s. 52.
- ¹⁰ JACOBUS de Voragine. [*Sermones quadragesimales*], sig. cod. lat. 56; Ebrach, Konrad von. [*Miscellanea theologica*], sig. cod. lat. 70, Hieronym Pražský - Jacobus de Voragine. [*Sermones de tempore*], sig. cod. lat. 80.
- ¹¹ [*OPUS varias materias dogmaticas et asceticas continens*]. sig. cod. lat. 53.
- ¹² ENGLIŠOVÁ JANOTOVÁ, c. d., s. 112.
- ¹³ SOJKOVÁ, c. d., s. 53.
- ¹⁴ BIBLIA latina. Benátky : Leonardus Wild, 1478, 2°, Spišská Kapitula: sig. A d 7 (ďalej len A d 7) ; SLIVKA, 1997, s. 42.
- ¹⁵ A d 7 (2x).
- ¹⁶ SLIVKA, 1997, s. 43.
- ¹⁷ SLIVKA, 1990, s. 109; Uvádzame aj prírástkové číslo nálezu, ak ho bolo možné zistiť (ďalej pr. č.); 6/87

- ¹⁸ SOJKOVÁ, c. d., s. 60.
- ¹⁹ A d 7 (2x).
- ²⁰ SLIVKA, 1990, s. 109 – pr. č. 1/70; pr. č. 4/87; pr. č. 45/87.
- ²¹ NUSKA, c. d., s. 96.
- ²² A d 7.
- ²³ NUSKA, c. d., s. 96.
- ²⁴ Napr.: sig. A d 7 (2x); pr. č. 1/70, pr. č. 4/87.
- ²⁵ BALEKA, 1997, s. 13 – 14.
- ²⁶ Stredová puklica, SLIVKA, 1997, s. 43 – pr. č. 45/87.
- ²⁷ Encyklopedie knihy: Palmeta [online]. [31. 05. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Palmeta&oldid=14931> > APA.
- ²⁸ BALEKA, c. d., s. 261.
- ²⁹ pr. č. 45/87.
- ³⁰ A d 7 ; 4/87 SLIVKA, 1990, č. 12.
- ³¹ A d 7.
- ³² pr. č. 45/87.
- ³³ Encyklopedie knihy: Spony [online]. [11. 05. 2022]. Dostupné na internete: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Spony&oldid=18101>.
- ³⁴ SOJKOVÁ, odk. 4, s. 11.
- ³⁵ NUSKA, odk. 4, s. 97.
- ³⁶ SOJKOVÁ, c. d., s. 19.
- ³⁷ PETRUS Lombardus. *Sententiarum libri IV. cum Sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenhaub emendatis. Tabula. Pars I-IV.* Norimbergae: Antonius Koberger, post 2.III.1491, sig. Inc B 175 ; THOMAS de Aquino. *Summa theologica. Pars I-III. Pars II/2, III.* Basileae : Michael Wenssler, 1485, sig. Inc A 33 (2x); JOHANNES de Bromyard. *Summa praedicatorum. Pars I-II. Pars I.* Basileae: Johannes de Amerbach, non post 1484, sig. Inc A 51 I.; JOHANNES de Bromyard. *Summa praedicatorum. Pars I-II. Pars II.* Basileae : Johannes de Amerbach, non post 1484, sig. Inc A 51 II; VERSOR, Johannes : *Quaestiones super Metaphysicum Aristotelis.* Coloniae : Theodoricus Molner et Conradus Welker de Bopardia, circa 1486, sig. Inc B 64.
- ³⁸ MARTINUS Polonus. *Margarita Decreti seu Tabula Martiniana.* Venetiis : Peregrinus de Pasqualibus et Dionysius Bertochus, IV. Non. Sept. [2. IX.] 1486, sig. Inc 193.
- ³⁹ SOJKOVÁ, c. d., s. 87.
- ⁴⁰ BALEKA, c. d., 25, s. 203.
- ⁴¹ Inc A 51 II.
- ⁴² MISSALE *Dominorum Ultramontanorum.* Veronae: [Petrus Maufer], 27.VIII. 1480. sig. Inc 304, NIDER, Johannes. *Praeceptorium divinae legis.* [Basileae]: [Bertholdus Ruppel], [non post 20. X. 1464]. sig. Inc 249.
- ⁴³ SOJKOVÁ, odk. 4, s. 106 ; *BIBLIA latina. Cum collationibus Menardi Monachisign.* Norimbergae: Antonius Koberger, 1479. sig. III.300.086.
- ⁴⁴ BALEKA, c. d., s. 317.
- ⁴⁵ Inc B 175, GERSON, Johannes. *Opera. Pars I-III. Pars I. Argentinae :* Johannes Gruninger. 1488. sig. Inc B 212 I.; Inc A 51 I. ; NICOLAUS de Lyra. *Postilla super Bibliam. Cum expositionibus Guillelmi Britonis et additionibus Pauli Burgensis et correctoriis editis a Matthia Doering. Pars I-II. Pars I.* Norimbergae : Antonius Koberger, 1481, sig. Inc A 25 ; SLIVKA, 1997, s. 42, pr. č. 7/87, pr. č. 1/70, pr. č. 24/88.
- ⁴⁶ pr. č. 8/87, *CORPUS iuris civilis : Justiniani Institutiones.* Venetiis : Hieronymus de Paganinis 29. III. 1493. sig. Inc 77.
- ⁴⁷ ROYT – HAMSÍKOVÁ. 2006, s. 189.
- ⁴⁸ BALEKA, c. d., s. 228.

- ⁴⁹ Za sprístupnenie artefaktov uložených v SAV v Nitre z lokality Kláštorisko a za odbornú pomoc ďakujem doc. Matejovi Ruttkayovi, Mgr. Magdaléne Habánovej a Eve Čaprdovej.
- ⁵⁰ pr. č. 11/89.
- ⁵¹ BALEKA, c. d., s. 214.
- ⁵² sig. Inc B 212 III.
- ⁵³ BELLOVACIENSIS, Pseudo-Vincentius. *Speculum Morale*. [Štrasburg] : Johann Mentelin, 1476, sig. Inc 944.
- ⁵⁴ PERALDUS, Guillelmus. *Summa De Vitiis*. [Bazilej] : Michael Wenssler. 1475, sig. Inc 896; sig. A d 7 (2x).
- ⁵⁵ NICOLAUS de Lyra: *Postila super totam Bibliam*. Argentinae: typographus operis Henrici Ariminensis. 1475 – 1478, sig. Inc 873; sig. Inc B 212 III.
- ⁵⁶ pr. č. 11/87.
- ⁵⁷ pr. č. 4/91.
- ⁵⁸ Encyklopedie knihy: *Libri catenati*. [online]. [01. 06. 2022]. Dostupné na internete: [www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Libri_catenati_\(ti%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A1_kniha\)&oldid=17127](http://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Libri_catenati_(ti%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A1_kniha)&oldid=17127).
- ⁵⁹ SLIVKA, 1990, s. 111; pr. č. 9/88.
- ⁶⁰ Možnosť výskumu filigránov (priesvitiek) predsádok, ktoré boli vkladané do väzby pri viazaní knihy.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- BALEKA, Jan. 1997. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha : Academia 1997. 429 s. ISBN 80-200-0609-5.
- BÁRTOVÁ, Kateřina – SLOVIK, Radomír. 2021. *Historický vývoj knižní vazby. Technologie vazby 16. století*. Pardubice : Univerzita Pardubice 2021. 210 s. ISBN 9788075603432.
- ĎUROVIČ, Michal. a kol. 2002. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Praha – Litomyšl : Paseka 2002. 517 s. ISBN 80-7185-383-6.
- Encyklopedie knihy*. [online]. [01. 06. 2022]. Dostupné na internete: https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Hlavn%C3%AD_strana.
- ENGLIŠOVÁ JANOTOVÁ, Magdaléna. Gotické kovanie a spony na knižných väzbách rukopisných kníh slovenskej proveniencie. In *Zborník Slovenského národného múzea*, roč. 74, 1980, s. 107 – 121.
- FÜRYOVÁ, Klára. Knižné kovania v zbierkach SNM-Archeologického múzea. In *Zborník Slovenského národného múzea*. Archeológia 14. roč. XCVIII. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum 2004, s. 191 – 200.
- GLUŠTIKOVÁ, Marianna. 2017. *Knižné kovanie na väzbách z fondu benediktínskej knižnice v Broumove. Vývoj a použitie na knižnej väzbe, problematika konzervovania a reštaurovania*. (Diplomová práca). Pardubice : Univerzita Pardubice 2017. 133 s.
- LUŠKOVÁ, Martina. *Typologie kování na knižní vazbě s přihlédnutím k restaurování a konzervaci*. (Bakalárska práca). Pardubice : Univerzita Pardubice 2002. 109 s.
- NUSKA, Bohumil. 1965. Typologia českých renesančních vazeb. In *Historická knižní vazba, 1964 – 1965*. Liberec : Severočeské muzeum v Liberci 1965, s. 19 – 145.
- ROYT, Jan – HAMSÍKOVÁ, Dagmar. 2006. *Slovník biblické ikonografie*. Praha : Karolinum 2006. 342 s. ISBN 80-246-0963-0.
- SLIVKA, Michal. 1990. Archeologické doklady ku knižnej kultúre na Slovensku. In *Literárnómúzejný letopis*, roč. 24. Martin : Matica slovenská 1990, s. 95 – 112.
- SLIVKA, Michal. 1997. Stredoveké skriptória. In *Kniha '95-'96*. Martin : Matica slovenská 1997, s. 26 – 44.
- SOJKOVÁ, Karina. 2011. *Kovové prvky v knižní vazbě : terminologie, vývoj, výroba, restaurování a konzervace*. Pardubice : Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování 2011. 158 s.
- SLOVODOVÁ, Mária. *Knižné kovania – ku genéze knižnej väzby*. (Diplomová práca). Bratislava : FF UK v Bratislave 2010. 65 s.

PRAMENE

- BELLOVACIENSIS, Pseudo-Vincentius. *Speculum Morale*. [Štrasburg]: Johann Mentelin, 1476, sig. Inc 944.
- BIBLIA latina. Benátky : Leonardus Wild, 1478, 2°, Spišská Kapitula: sig. A d 7.
- BIBLIA latina. *Cum collationibus Menardi Monachisign*. Norimbergae : Antonius Koberger, 1479. sig. III.300.086.
- CORPUS iuris civilis : *Justiniani Institutiones*. Venetiis : Hieronymus de Paganinis, 29. III. 1493. sig. Inc 77.
- EBRACH, Konrad von. [*Miscellanea theologica*], sig. cod. lat. 70.
- GERSON, Johannes. Opera. Pars I-III. Pars I. Argentinae: Johannes Gruninger. 1488. sig. Inc B 212 I.; Inc A 51 I.
- HIERONYM Pražský – Jacobus de Voragine. [*Sermones de tempore*], sig. cod. lat. 80.
- JACOBUS de Voragine. [*Sermones quadragesimales*], sig. cod. lat 56.
- JOHANNES de Bromyard. *Summa praedicatorum. Pars I-II. Pars I*. Basileae : Johannes de Amerbach, non post 1484, sig. Inc A 51 I.
- JOHANNES de Bromyard. *Summa praedicatorum. Pars I-II. Pars II*. Basileae : Johannes de Amerbach, non post 1484, sig. Inc A 51 II.
- MARTINUS Polonus. *Margarita Decreti seu Tabula Martiniana*. Venetiis : Peregrinus de Pasqualibus et Dionysius Ber-tochus, IV. Non. Sept. [2. IX.] 1486, sig. Inc 193 [*OPUS varias materias dogmaticas et asceticas continens*]. sig. cod. lat. 53.
- MISSALE *Dominorum Ultramontanorum*. Veronae : [Petrus Maufer], 27.VIII. 1480. sig. Inc 304.
- NICOLAUS de Lyra. *Postilla super Bibliam. Cum expositionibus Guillelmi Britonis et additionibus Pauli Burgensis et correctoriis editis a Matthia Doering. Pars I-II. Pars I*. Norimbergae : Antonius Koberger, 1481, sig. Inc A 25.
- NICOLAUS de Lyra. *Postilla super totam Bibliam*. Argentinae : typographus operis Henrici Ariminensis. 1475 – 1478, sig. Inc 873; sig. Inc B 212 III.
- NIDER, Johannes. *Praeceptorium divinae legis*. [Basileae]: [Bertholdus Ruppel], [non post 20. X. 1464]. sig. Inc 249.
- PERALDUS, Guillelmus. *Summa De Vitiis*. [Bazilej]: Michael Wenssler. 1475, sig. Inc 896.
- PETRUS Lombardus. *Sententiarum libri IV. cum Sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenhaub emendatis. Tabula. Pars I-IV*. Norimbergae : Antonius Koberger, post 2. III. 1491, sig. Inc B 175.
- THOMAS de Aquino. *Summa theologica. Pars I-III. Pars II/2, III*. Basileae : Michael Wenssler, 1485, sig. Inc A 33.
- VERSOR, Johannes. *Quaestiones super Metaphysicum Aristotelis*. Coloniae : Theodoricus Molner et Conradus Welker de Bopardia, circa 1486, sig. Inc B 64.